

tičnih savjeta, koji doduše nijesu specijalnog značaja, ali u genijalnoj refleksiji dozivaju čitaocu u pamet mnoge psihološke momente, kojih bi se trebao češće sjetiti. Ovdje kao i u zadnjem dijelu, gdje govori o stvaralačkom mišljenju, pisac pokazuje vanrednu duhovitu logičnost, koja upravo sili čitaoca da promisli svoj intelektualni život.

Zbog svog solidnog sadržaja zaslužuje ova knjiga i protiv piščeve namjere spomen u znanstvenoj literaturi, više u pedagoškoj, nego u psihološkoj. Pitanja eksperimentalne psihologije ne tangiraju se ni najmanje. U bitnome knjiga nije drugo do originalna, vrlo duhovita i sigurno svojska opomena na ozbiljnu koncentraciju, na nepodmitljivu čudorednost i na savjesnu refleksiju kao najbolje jamstvo za dostojan intelektualni život. Nema »pilula« za mišljenje, nego se duh mora uzgojnim sredstvima navesti na to, da misli (237).

Usljed ovoga posebnog karaktera knjige nema smisla kritizirati neke sporedne dvosmislene opaske piščeve. Kao cjelina zaslužuje najtopliju preporuku; ona se čita s velikim zanimanjem.

Dr. V. K.

Hrvatski crkveni kantual. Izdalo glazbeno-pjevačko društvo »Vijenac« u nadbiskupskom bogoslovskom sjemeništu u Zagrebu. Jugoslovenska tiskara u Ljubljani, 1934. Str. 624/IV. Cijena u polukoži vezano u predbrojci Din 150. Knjižarska cijena Din 250. Ovo je novo izdanje Kantuala u liturgijskom pogledu korak naprijed. U njemu su svojom suradnjom sudjelovali mnogi priznati naši stručnjaci u liturgijskom, glazbenom i jezičnom pogledu. Ravnatelj kora u zagrebačkoj stolnoj crkvi Filip Hajduvić i orguljaš u zagrebačkoj katedrali prof. Franjo Dugan napisali su kratku uputu zborovodi i orguljašu. To je ujedno i uvod u cijelo izdanje. Tu je prikaz razvitka crkvenog pjevanja, uputa u vođenje pjevačkih zborova i u sviranje na orguljama. Zatim slijedi kratki liturgijski uvod u svetu misu, u crkvenu godinu uopće i u pojedina njezina razdoblja. Najveći dio cijelog sadržaja obuhvataju, kako je i razumljivo, note s tekstovima za pjevanje. Ponajprije je Ordinarij mise, latinski i crkveno-slovenski. Zatim slijede pučke pjesme za tihu misu. Velika je novost, da su u poglavlju »Crkvena godina« najprije nvršteni Ulazi, prikazanja i Pričesne za sve nedjelje i zapovijedane blagdane s cijelim latinskim tekstom po napjevu, kako ga je nudio O. Anselmo Canjuga. Za tih sv. mise razvrstane tijekom crkvene godine odnosno pobožne pučke pjesme. Na kraju slijede svetotajstvene pjesme, pjesme Kristu Kralju, Srcu Isusovu, Bl. Djevici Mariji, različitim svetima, te litanije sviju svetih, presv. Srca Isusova i lauretanske, zaziv Duha Svetoga i Tebe Boga hvalimo.

O glazbenim će i jezičnim pogledima reći svoju riječ naši glazbeni, odnosno jezični stručnjaci. Na ovom mjestu želja samo da se obazrem na liturgijsku stranu ovog Kantuala. Već sam spomenuo, da ovaj Kantual znači za nas jedan korak naprijed u liturgijskom pogledu. Rijetke su kod nas crkve (po selima i manjim mjestima gotovo da ih i nema), gdje se tačno obdržavaju propisi Pija X. i Pija XI. o crkvenom pjevanju i o crkvenoj glazbi uopće. Većinom se i pod pjevanom i svečanom svetom misom pjevaju pobožne pučke pjesme u živom jeziku. Da latinština nije tomu kriva najbolji je dokaz, što se ta pojava zapaža nesamo u onim

crkvama, koje spadaju u »latinsko« područje, nego i u onima, koje spadaju u područje crkveno-slovenske liturgije. Treba dakle povući sredinu između onoga, što bi trebalo da bude, a što danas, u našim prilikama, u idealnoj cjelini nije moguće postići, te između faktičnog stanja našeg crkvenog pjevanja. Izdavači su ovog kantuala odijelili pučke pobožne pjesme od liturgijskih tekstova, pa su ih sasvim pravilno dodijelili tihoj misli. Nema sumnje, da će se te pučke pjesme i dalje još pjevati u mnogim mjestima i za vrijeme pjevane mise. No bit će nastojanje župnikovo, odnosno upravitelja crkve, da se polagano i taktično, ali sustavno uvodi kod pjevane mise pjevanje onih misnih dijelova, koje treba u liturgijskom jeziku pjevati kod pjevane mise. Na župnicima će dakle i na upraviteljima crkvi biti da svoje zborove i zborovode uvedu u duh i pravilno upotrebljavanje ovog Kantuala. Dušobrižno svećenstvo valja da sebi bude svjesno, da svećenik određuje, što i kako će se u njegovoj crkvi pjevati. Nije tu zborovoda samovlasni gospodar. Treba dakako pri tomu i uvidavosti i takta, ali ne može se crkveno pjevanje i crkvena glazba, koji su integralni dio bogoslužja, posve prepustiti svjetovnjacima, ma koliko oni možda bili tehnički i izobraženi u glazbenom pogledu. Ne će to ići uvijek sasvim lagano, bit će nesumnjivo poteškoća, koje će se pokazati i koje će trebati svladati, ali valja ozbiljno pomišljati na sustavni i ustrajni rad u smjeru liturgijske obnove našega vjernoga puka. Vjernici, koji prisustvuju svetoj misi, treba da mole samu misu, a kad je misa pjevana, treba da pjevaju misu, a ne »kod mise«. To je ideal, od koga smo još daleko i bilo bi nerazborito i nemoguće htjeti preskočiti onu provaliju, koja nas još dijeli od toga ideala. Ali treba početi raditi, da se polagano tom idealu počnemo približavati.

Samo posve nesebična požrtvovnost mogla se upustiti u ovo djelo i izvršiti ga. »Vijenac« ne traži ništa, on je želio samo dati dušobrižnom svećenstvu, zborovodama, zborovima i vjernomu puku mogućnost dostojnog i lijepog liturgijskog pjevanja. Kolika je požrtvovnost ovdje utrošena jedva da će moći procijeniti oni, koji su bili podalje od ovog izdanja, kad je bilo zamišljeno i kad se počelo ostvarivati i sve dok je ovo pred nama otštampano. Kao mala ilustracija, koja će jasno osvijetliti ovu požrtvovnost i nesebičnost, neka služi samo konstatacija, da prema sadašnjim cijenama ovaj Kantual vrijedi u najmanju ruku 1.000 Dinara. A »Vijenac« ga daje u predbrojci za 150, inače za 250 Dinara. To je tako nevjerojatno, da se može pripisati samo nepokolebljivom idealizmu naših klerika u »Vijencu«, koji su se kroz godine mučili, bili svaki dan u brizi, kako će skupati potreban novac za najpotrebnije troškove i kako će do kraja dovesti zamišljeno djelo. Ono je ovo pred nama i sada je dužnost svakog dušobrižnika, da ga nabavi i da tako omogućiti da »Vijenac« vrati dug, kojim se zadužio da uzmgone izdati ovaj Kantual.

Ne bih bio objektivn, kad bih prešutio i neke nedostatke u Kantualu. To je ponajprije nedostatak potpune jedinstvenosti, koji se znade kojiput zapaziti (isp. n. pr. str. 186. sa str. 265. ili završnu kiticu »O Isuse o Spase naš« na str. 250. s istom kiticom na str. 251.). Istini za volju valja da spomenem, da ona tri retka za Bogojavljenje na str. 254. nisu potekla

iz mojega pera. kako to veli str. VIII. Ali to su takve malenkosti, da ni najmanje ne utječu na vrijednost čitavog Kantuala. Nedostatak se jedinstvenosti opaža i na str. 3—30. Tu bi bio na mjestu jedan dogovor između one trojice, koja su pisala odnosne sastavke, ili barem jedan glavni redaktor, pa bi se tako bilo izbjeglo nekim razlikama, koje će pažljivi čitalac lako zapaziti i koje odaju, da polazna gledišta ni kod onih, koji su sudjelovali kod izradbe Kantuala, nisu u svemu jednaka, tako n. pr. gledom na crkvene zborove. To se dađe razumjeti s obzirom na ono prelazno stanje, u kojem se nalazimo, kako je gore rečeno. Velika je šteta, da gledom na crkvene zborove nisu uzete u obzir upute i odredbe apostolske konstitucije Pija XI. o liturgijskom pjevanju. Na toj bi se osnovici bila dala lako naći ona sredina, koja bi mogla služiti i kao praktična polazna tačka u obnovi našeg liturgijskog pjevanja i liturgijskoj obnovi uopće. Međutim, to se dađe još uvijek lako nadoknaditi. Ovaj je Kantual zapravo određen za zborovođu i orguljaša, a rjeđe će dospjeti u ruke samih pjevača. Za pjevače kani »Vijenac« izdati posebnu, manju pjesmaricu, u kojoj će biti izvadak onih stvari, koje su praktične za pjevače. Tu bi onda moglo doći i upozorenje o praktičnoj primjeni uputa i odredaba rečene apostolske konstitucije. Mišljenja sam, da liturgijski duh i praktični pogledi osiguravaju veći uspjeh jednoglasnom crkvenom pjevanju, osobito u manjim crkvama. Crkveni propisi ne idu u susret obrazovanju mješovitih zborova za muške i ženske — a ipak je u uputi zborovođi samo o njima riječ. I s praktičnog će gledišta biti lakše i uspješnije osnovati i voditi pjevačku »školu«, kako to propisuje za sve crkve apostolska konstitucija Pija XI. Dakako, da je s time u vezi i pitanje orguljanja u našim crkvama, Ali o v o je polazna tačka i raskrsnica, o v o su osnovna pitanja i liturgijske obnove kod nas i obnove liturgijskog pjevanja.

Dr. Dragutin Kniewald.

Vjesnik kr. državnog arhiva u Zagrebu, g. VI. Zagreb 1934., str. 208.

Uza sve neprilike današnjice marni E. Laszowski, svako malo vremena izaenadi nas sa novom edicijom svog Vjesnika. Vjesnik kako mu je i zadaća donosi većinom domaća archivalia, uz predgovor i kritičnu obradbu. Ovaj broj sadrži: Prof. Vjekoslav Štefanić, Fragment glagoljske notarske knjige Ivana Mantakovića bašćanskog notara, iz god. 1526. i 1527. Antun Šimčik, Bilježnica sisačkog špana Jurja Turjaka, kanonika zagrebačkog iz g. 1649. E. Laszowskoga tri rasprave uz dotične isprave: Oporuka Andrije Budora od Budravca g. 1529. Neki podaci o turskim sužnjevima u Hrvatskoj u XVII. stolj. i Ivan Zrinski sin sigetskog junaka, Nikola Žic donosi Nekoliko glagol. listina iz nekadašnjega franjevačkoga samostana sv. Grgura u Kopru; Dr. Rudolf Horvat, Prilozi povijesti progona vještica u Hrvatskoj. Varaždinske »coprnice«; R. Strohal, Vivodinske isprave i Dr. Rudolf Schmidt, Plemstvo Matije Antuna Relkovića. Na kraju knjige ima više historijski interesantnih svaštica od R. Strohala, Vj. Noršića i drugih. Knjiga je lijepo opremljena i služi na čast instituciji, koja je izdaje.

M. Barada.

Dr. Antun Grgin: Istraživanje starohrvatskih spomenika po splitskoj okolini. Izdao »Bihać«, a posebni otisak iz XII. knj. »Narodna starina«. Zagreb 1934.